

KRIMINALISTIČKO PROFILIRANJE

IRENA SLAVIČEK, DALIBOR DOLEŽAL

Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za kriminologiju, Zagreb, Hrvatska

Primljeno: 20. 12. 2011.

Prihvaćeno: 6. 7. 2012.

Pregledni rad

UDK: 343.9

Adresa za dopisivanje: Dr.sc. Dalibor Doležal, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za kriminologiju, Znanstveno-učilišni kampus, Borongajska cesta 83f, Zagreb, Hrvatska; e-mail: dolezaldalibor@gmail.com

Sažetak: Cilj ovog rada je opisati koncept kriminalističkog profiliranja, njegovu primjenu te točnost i korisnost u području primjene ovog koncepta, prvenstveno u području kriminologije i kriminalistike. Osim povijesnog razvoja ovog koncepta, daje se i pregled najvažnijih metoda u kriminalističkom profiliranju (što uključuje kriminalističku istražnu analizu, psihologiju istrage, dijagnostičke evaluacije, geografsko profiliranje i analizu bihevioralnih dokaza). Na temelju dosadašnjih saznanja, u ovom radu će se i raspraviti o nekim pitanjima vezanima za budućnost kriminalističkog profiliranja kao što su pitanja profesionalizacije, primjene znanstvene metode, istraživanja kriminalističkog profiliranja, uspostavljanje etičkih standarda i uniformnog sustava obrazovanja.

Ključne riječi: kriminalističko profiliranje; primjena kriminalističkog profiliranja; metode kriminalističkog profiliranja; budućnost kriminalističkog profiliranja.

UVOD

Kada se spomene kriminalističko profiliranje, vjerojatno će se većina ljudi sjetiti scena iz poznatih filmova (npr., "Kad jaganjci utihnu", "Sakupljač kostiju" ili "Hanibal"), televizijskih serija (npr., "Kriminalni umovi", "Mentalist" ili "Dosjei X") i raznih fiksijskih romana u kojima detektivi uz pomoć raznih drugih stručnjaka traže opasne počinitelje kaznenih djela. Iako "profileri", tj. stručnjaci koje se bave kriminalističkim profiliranjem, u filmovima, televizijskim serijama i romanima tipično imaju fakultetsko obrazovanje i iskustvo u kriminalističkim istragama, njihove metode često se oslanjaju na intuiciju ili čak povremene vizije što ohrabruje gledište da je profiliranje jedna vrsta umjetnosti radije nego znanstveni proces. S obzirom na takvo gledište, cilj je ovog rada dati bolju sliku o konceptu kriminalističkog profiliranja i o tome je li ono uistinu umjetnost kako je to prikazano u medijima ili se ipak radi o procesu koji ima znanstvenu utemeljenost.

KRIMINALISTIČKO PROFILIRANJE

Povijesni razvoj kriminalističkog profiliranja

Nasuprot medijskim prikazima kriminalističkog profiliranja kao recentnog ili revolucionarnog koncep-

ta, ideja predviđanja karakteristika počinitelja kaznenog djela temeljena na njegovim iskazanim ponašanjima, simbolična je za ljudsku vrstu i njenu dugotrajnu fascinaciju za klasificiranjem i predviđanjem kriminaliteta (Kocsis, 2006). Jedan od najranijih primjera jest klasični pjesnik Homer koji opisuje Thersitesa u Ilijadi kao ružnog i nakaznog čovjeka čija je osobnost najvjerojatnije bila indikativna za kriminalne predispozicije. Slične ideje o postojanju povezanosti između anatomije i kriminaliteta su ustrajale tijekom povijesti i u suštini kulminirale u pojavi frenologije, a najviše su se istakle u spisima talijanskog kriminologa Cesare Lombrosa o "rođenom zločincu" (Gibson, 2002; prema Kocsis, 2006). Neki autori čak povezuju razvoj osnovnih principa profiliranja s fiktivnim likovima kao što su likovi C. Auguste Dupina autora Edgar Allan Poea (Poe, 1814/1982; prema Hicks, Sales, 2006) i Sherlocka Holmesa, autora Sir Arthur Conan Doylea (Egger, 1999; prema Kocsis, 2006). No, u isto vrijeme kada je Sherlock Holmes rješavao fiktivna ubojstva u Londonu, vrlo stvarna serija naizgled slučajnih, sadističkih ubojstava žena bila je počinjena upravo u Londonu u području Whitechapela (Hicks i Sales, 2006).

Između kolovoza i studenog 1888. godine, pojedinac koji je postao poznat kao "Jack the

Ripper” ubio je pet prostitutki. Iako takva kaznena djela u tom razdoblju u Whitechapelu nisu bila rijetka, ta su određena ubojstva stvorila popriličan strah u javnosti (Hicks i Sales, 2006). Stoga je londonska Criminal Investigation Division, suočena sa serijom nerješivih ubojstava, potražila pomoć doktora Thomasa Bonda (Rumbelow, 1988; prema Kocsis, 2006). Bond je na temelju procjene dostupnih medicinskih dokaza naveo pretpostavke o karakteristikama ponašanja i psihologije nepoznatog počinitelja. Bondovo izvješće smatra se važnim korakom u razvoju kriminalističkog profiliranja jer predstavlja prvo udaljšavanje profiliranja od prostora fikijske literature te je po prvi puta, u kriminalističkoj istrazi, bio konzultiran medicinski stručnjak.

Moderna upotreba profiliranja u kriminalističkoj istrazi može se povezati s radom psihijatra Jamesa Brüssela koji je profilirao tzv. “Mad Bombaša” (Brussel, 1968, prema Rossmo, 2000), bombaša koji je u New Yorku, u razdoblju od 17 godina, aktivirao preko 50 bombi domaće izrade. U okolnostima koja podsjećaju na upotrebu kriminalističkih profila danas, policijski istražitelji konzultirali su Brüssela da izradi kriminalistički profil počinitelja koji je izmakao uhićivanju i čija je kampanja “bombardiranja” trajala više godina. Nakon pregleda dostupnih materijala o slučajevima bombardiranja, Brussel je konstruirao profil koji je identificirao brojne karakteristike za koje se naknadno pokazalo da odgovaraju osobi imenom George Metesky (Brussel, 1968; prema Kocsis, 2006).

Godine 1970., specijalni agenti Federal Bureau of Investigation¹ (u daljnjem tekstu: FBI), Howard Teten i Patrick Mullany, pokrenuli su program kriminalističkog profiliranja nazvan “Applied Criminology”, koji je doveo do stvaranja Behavioral Sciences Unit² (u daljnjem tekstu: BSU) na FBI Akademiji u Quanticu, Virginija (Chiesa i sur., 2009). Program je napredovao 1976.

godine, kada su Robert Ressler i John Douglas počeli intervjuirati osuđene serijske ubojice kako bi pronašli moguće povezanosti između mjesta zločina i osobnosti počinitelja. Kasnije im se pridružila Ann Burgess, psihijatričarka koja je sudjelovala u intervjuima i pomogla u obradi prikupljenih podataka. Njen doprinos je bio neprocjenjiv za razvoj fundamentalnih koncepata kriminalističkog profiliranja, uključujući model organiziranog/dezorganiziranog počinitelja kaznenih djela, koji je uvelike i danas u upotrebi (Chiesa i sur., 2009). Veliki uspjeh kriminalističkog profiliranja doveo je do razvoja Priručnika za klasifikaciju nasilnih kaznenih djela³ (u daljnjem tekstu: CCM) kojeg su 2006. godine objavili Robert Ressler, Ann i Allen Burgess te John Douglas, te do kreiranja FBI-ove metode kriminalističkog profiliranja pod nazivom “Crime Scene Analysis” (Chiesa i sur., 2009).

Različiti programi, baze podataka i specijalizirane jedinice profiliranja započele su se pojavljivati i na međunarodnoj istraživačkoj sceni, od FBI-ova Violent Criminal Apprehension Program (u daljnjem tekstu: ViCAP) do kanadskog Violent Crime Linkage Analysis System (u daljnjem tekstu: ViCLAS). U Liverpoolu je 1993. godine, engleski istraživač David Canter razvio metodu kriminalističkog profiliranja koju je nazvao Psihologija istrage (u daljnjem tekstu: IP) te geografsko profiliranje, a 1997. godine u Kaliforniji, Brent Turvey razvija metodu pod nazivom Analiza Bihevioralnih Dokaza (u daljnjem tekstu: BEA), koja se temelji na metodi Tetena i Mullanyja (Chiesa i sur., 2009).

Današnja se zajednica profilera sastoji od profesionalaca i neprofesionalaca s vrlo raznolikom srodnom i nesrodnom pozadinom, a 1999. godine je osnovana i Akademija Bihevioralnog Profiliranja (u daljnjem tekstu: ABP) kao prva međunarodna, neovisna, multidisciplinarna profesionalna organizacija za one koji se bave profiliranjem ili se educiraju za profile te koja služi forum za raspravu o profiliranju utemeljenom na znanosti.

1 “Federal Bureau of Investigation” je savezna kriminalističko-istražna i obavještajna agencija Ministarstva pravosuđa Sjedinjenih Američkih Država (<http://hr.wikipedia.org/wiki/FBI>).

2 “Behavioral Sciences Unit” je jedna od jedinica FBI Akademije, a primarni joj je zadatak razvoj i primjena različitih vrsta treninga, provođenje istraživanja i konzultacija iz područja bihevioralnih znanosti. Danas postoji pod nazivom National Center for the Analysis of Violent Crime (<http://www.fbi.gov/about-us/training/bsu>).

3 Izvorno – “Crime Classification Manual”

DEFINICIJE KRIMINALISTIČKOG PROFILIRANJA

Kao što se može vidjeti iz prethodnog poglavlja, primjena kriminalističkog profiliranja dokumentirana je stoljećima i to u različitim oblicima (Turvey, 2008, prema Petherick i Ferguson, 2010). Sukladno tome, korištena je i različita nomenklatura, npr., "behavioral profiling", "crime scene profiling", "criminal personality profiling", "offender profiling", "psychological profiling", "criminal investigative analysis", a od nedavno i "investigative psychology". Danas se ovi termini, zbog različitosti samih profilera, njihovih metoda rada i raznolikog stupnja konkretnog obrazovanja, koriste nekonzistentno i naizmjenice te još uvijek ne postoji nedostatak uniformnosti ili nekog sporazuma oko primjene i definiranja tih termina (Turvey, 2008). Osim različitih termina korištenih za imenovanje u principu istog koncepta, postoje i različite definicije kriminalističkog profiliranja koje se, kao i termini, razlikuju ovisno o pojedinom autoru. Tako su opisi kriminološkog profiliranja uključivali neke kraće definicije kao što su "zbirka tragova" (Rossi, 1982, prema Kocsis, 2006:1), "biološka skica ponašajnih obrazaca, trendova i tendencija" (Vorpagel, 1982, prema Kocsis, 2006:1) ili obrazovani pokušaj da se osiguraju specifične informacije o određenom tipu osumnjičenog (Geberth, 1981, prema Douglas i sur., 1986).

Jednu od opširnijih definicija kriminalističkog profiliranja daje Geberth (1983, prema Kocsis, 2006:1) navodeći kako je to "forenzička tehnika koja želi istražne agencije osigurati sa specifičnim informacijama koje će pomoći u fokusiranju na pojedince s crtama ličnosti paralelnih crtama drugih počinitelja koji su počinili slična kaznena djela". Bartol i Bartol (1994, prema Kocsis, 2006) pak opisuju kriminalističko profiliranje kao proces identificiranja crta ličnosti, ponašajnih tendencija i demografskih varijabli počinitelja na temelju karakteristika kaznenog djela.

Kriminalističko profiliranje se može definirati i kao identifikacija glavnih karakteristika ličnosti i ponašanja pojedinca temeljena na analizi kaznenih djela koje je on ili ona počinio/la (Douglas i sur., 1986, prema Rossmo, 2000) ili kao praksa predviđanja kriminalne osobnosti, ponašajnih i demografskih karakteristika temeljem dokaza na mjestu

zločina (Douglas i sur., 1986; Hicks i Sales, 2006; prema Snook i sur., 2008). Novije definicije kriminalističkog profiliranja navode da se ono odnosi na proces identificiranja crta ličnosti, ponašajnih tendencija, geografskih lokacija i demografskih ili bioloških deskriptora počinitelja na temelju karakteristika počinjenog kaznenog djela (Hickey, 2003; prema Kocsis, 2006).

Petherick (2003, prema Petherick i Ferguson, 2010) navodi da je kriminalističko profiliranje u svojoj osnovnoj formi istražni alat kojim se pokušava osigurati neke indicije o osobnosti i ponašanju počinitelja, a koje se temelje na prezentaciji njegova ponašanja i dokaza koja ostavi iza sebe. To je proces izvođenja zaključaka koji uključuje analizu njegovih interakcija sa žrtvom i mjestom zločina, njegova izbora oružja te između ostalog i upotrebe govora.

Risinger i Loop (2002, prema Devery, 2010) smatraju da je profiliranje skup tehnika i pristupa razvijenih tijekom godina kako bi se postigao osnovni cilj kojeg definiraju kao utvrđivanje vjerojatnih karakteristika počinitelja kaznenog djela proučavajući detalje samog kaznenog djela. Egger (2003, prema Kocsis, 2006) definira kriminalističko profiliranje u kontekstu istrage serijskih ubojstava te navodi da se radi o pokušaju da se istraživačima pribavi što više informacija o serijskom ubojici kojeg tek treba identificirati, dok Devery (2010) opisuje kriminalističko profiliranje kao proces kojim se pokušavaju identificirati karakteristike nepoznatog počinitelja putem detaljnog ispitivanja mjesta zločina i karakteristika žrtve te analizom informacija o prijašnjim sličnim slučajevima.

Kocsis (2006) iznosi općenitiju definiciju kriminalističkog profiliranja i navodi da profiliranje predstavlja proces u kojem se ponašanja i/ili radnje iskazane u kaznenom djelu ocjenjuju i interpretiraju kako bi se formirala predviđanja koja se odnose na karakteristike vjerojatnog/ih počinitelja određenog kaznenog djela. Taj skup predviđenih karakteristika često se naziva kriminalistički profil, a svrha mu je pomoć istražiteljima, tipično policijskom osoblju, u identificiranju, a s time i uhićivanju nepoznatog/ih počinitelja.

Neovisno o korištenju neke određene definicije i različitosti u pristupima ili autorima, vidljivo je da ipak postoji određen stupanj suglasnosti u

načinu na koje je profiliranje definirano pa se kriminalističko profiliranje može definirati kao opći pojam koji obuhvaća bilo koji proces donošenja zaključaka o osobinama počinitelja kaznenog djela.

SVRHA, STRUKTURA I PRIMJENA KRIMINALISTIČKOG PROFILA

Opisivanje točnih ciljeva i strukture kriminalističkih profila nije jednostavno zbog različitih disciplinarnih perspektiva koje se bave kriminalističkim profiliranjem te kontinuiranog razvoja i preinačenja tih zamisli u praksi (Kocsis, 2006). Otud i brojne definicije koje navode od čega se točno sastoji profil i koji bi trebali biti njegovi najvažniji ciljevi, a jedna od najčešće citiranih definicija kriminalistički profil definira kao obrazovani pokušaj da se istražnim agencijama osiguraju specifične informacije o tipu pojedinca koji bi mogao počinuti neko određeno kazneno djelo. Iako postoje varijacije na tu definiciju, opći cilj je dati policiji "skicu" vjerojatnog počinitelja (Geberth, 1996, prema Norris, 2009:2). Kako bi se u određenom slučaju uspješno napravio profil, vrlo je važno prikupiti raznovrsne podatke u rasponu od statističkih podataka o prošlim kaznenim djelima, fizičkih dokaza i iskaza svjedoka pa do rekonstrukcije i interpretacije počiniteljeva ponašanja (Petherick i Ferguson, 2010).

Prema strukturi i opsegu informacija u pojedinim profilima, vidljivo je da neki profileri pokazuju određenu zadržanost, dok su drugi mnogo slobodniji u svojim procjenama. Turvey (2008; prema Petherick, Ferguson, 2010) navodi da se u većini slučajeva, na temelju mjesta zločina, mogu spoznati samo četiri karakteristike vjerojatnog počinitelja: kriminalne vještine, znanje o žrtvi, znanje o mjestu zločina i znanje o materijalima i metodama. Na drugom kraju spektra nalazi se Geberth (1996, prema Petherick i Ferguson, 2010) koji daje izdašnu listu karakteristika za koje smatra da se mogu utvrditi na temelju kaznenog djela. Ta je lista konzistentna s opširnim listama vjerojatnih počiniteljevih osobina i emocionalnih stanja, Ault i Reesea (1980, prema Petherick i Ferguson, 2010) i O'Toolea (2004, prema Petherick i Ferguson, 2010) pokrivajući gotovo sve aspekte njihove prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Općenito, može se reći da se kriminalistički profil sastoji od informacija koje predominantno služe opisivanju biografskih obilježja vjerojatnog/ih počinitelja kaznenog djela. Tako kriminalistički profil zapravo u većini slučajeva sadrži informacije o demografskim karakteristikama, evidentiranim kaznenim i prekršajnim djelima, zaposlenju, obiteljskim karakteristikama, navikama i interesima, itd. (Kocsis, 2006:6,7). Kao dodatak, često se uključuje i pripadajuća informacija o približnoj lokaciji počiniteljeva prebivališta (Rossmo, 1997, prema Kocsis, 2006). Prilikom opisivanja primjene kriminalističkih profila, važno je naglasiti da, nasuprot mnogim fiktivnim medijskim prikazima, kriminalistički profili sami od sebe ne mogu riješiti neki zločin (Nowikowski, 1995; Ressler i Schachtman, 1992, prema Kocsis, 2006). Istraživačka je literatura ukazala na to da su kriminalistički profili najučinkovitiji upravo u obliku dopune tradicionalnim istraživačkim tehnikama, a ne kao samostalno rješenje za rješavanje određenog kaznenog djela (Jackson i sur., 1993, prema Kocsis, 2006).

Uz kriminalističko profiliranje nepoznatog počinitelja i uspostavljanja istraživačkih prioriteta, tehnike profiliranja bile su korištene za raznolike svrhe. Tako Cook i Hinman (1999) navode da profiliranje može predložiti proaktivne strategije istrage, zatim predložiti strategije tijekom suđenja, usmjeriti intervencije na kaznena djela u tijeku i čak prevenirati nasilna kaznena djela. Kocsis (2006) navodi da se kriminalistički profil koristi i kao vodič koji olakšava prepoznavanje potencijalnog počinitelja kaznenog djela koje je pod istragom, usmjerava istražne linije ispitivanja na postojeće osumnjičene te organizira operacije policijskih patrula kako bi se potencijalno smanjilo činjenje daljnjih prekršaja, operacija nadziranja te operacija pretraživanja, zapljena i uhićenja.

Drugi autori (Ault i Hazelwood, 1995; Cavanagh i MacKay, 1991; Jackson i sur., 1994, prema Rossmo, 2000) navode da profiliranje može biti korišteno kod indirektnih procjena ličnosti (kao pomoć u razvoju metode intervjuiranja ili pristupa unakrsnog ispitivanja), u razvoju istražnih i sudskih strategija, kod utvrđivanja temelja za potragu i uhićenje te kod utvrđivanja povezanosti različitih kaznenih djela. Također se primjenjuje i kod razvoja taktika za pregovaranje s taocima (Davis, 1999; Douglas,

Hazelwood, 1986, prema Petherick i Ferguson, 2010), kod procjene suicidalnosti (Canter, 1999; Homant i Kennedy, 1998; La Fon, 2002, prema Petherick, Ferguson, 2010), kod taktika pregovaranja u krizi (Ressler i Schachtman, 1992, prema Kocsis, 2006), za rješavanje dvosmislenih procjena smrti (Hazelwood i sur., 1982, prema Kocsis, 2006) te čak u modelima donošenja odluka o tome koje bi istraživačke linije ispitivanja trebalo pratiti.

TOČNOST I KORISNOST KRIMINALISTIČKOG PROFILIRANJA

Kako bi se utvrdila istražna vrijednost kriminalističkog profiliranja provedena su različita evaluacijska istraživanja u SAD-u, Ujedinjenom Kraljevstvu, Nizozemskoj, Kanadi i Australiji. Ta su se istraživanja bavila trima ključnim pitanjima: (1) koliko je profiliranje točno; (2) koliko je proces pouzdan; i (3) koliko su rezultati korisni? Jedan od prvih projekata evaluacije bila je FBI-ova interna evaluacija 192 istrage u kojima se koristio profil pripremljen od strane BSU-a, koja je obuhvaćala 209 slučajeva (Institutional Research and Development Unit, 1981, prema Chiesa i sur., 2009). Istraživanje je utvrdilo da je samo 46 posto tih kaznenih djela naknadno riješeno⁴. U 88 istraga, profil je pomogao usmjeriti istragu, locirati moguće počinitelje, direktno identificirati počinitelja; u procesu suđenja optuženog, no u nekim slučajevima nije bio od pomoći. U 104 neriješene istrage, profil je i dalje bio koristan u terminima kreiranja daljnjih tragova, predlaganja mogućih motiva i potvrđivanja drugih dokaza.

Pinizzotto i Finkel (1990; Pinizzotto, 1984, prema Chiesa i sur., 2009) su odlučili empirijski provjeriti točnost profiliranja putem ispitivanja ishoda i procesa kriminalističkog profiliranja kroz pristup stručnjak/novak, tehniku korištenu u kognitivnoj psihologiji kako bi se istražila stručnost u specifičnim područjima u kojem su vještine kvalificiranih istražitelja bile uspoređene s onima kod početnika. Istraživači su analizirali razlike među grupama koje su uključivale profile, policijske detektive, psihologe i studente te su utvrdili da je grupa profilera napisala detaljnija i

valjanija izvješća nego druge grupe, no uočili su miješane rezultate u vezi sposobnosti točnog predviđanja počiniteljevih karakteristika. Profileri su imali najvišu srednju vrijednost točnih predviđanja, detektivi su bili drugi po redu, psiholozi treći, dok su studenti imali najniži srednju vrijednost točnih predviđanja. (Pinizzotto i Finkel, 1990, prema Petherick, 2009c).

Kocsis i dr. (2000, prema Chiesa i sur., 2009) proveli su slično istraživanje kako bi ispitali utjecaj istražnog iskustva, znanja kriminalističke psihologije⁵, objektivnog i logičkog promišljanja i intuicije u procesu kriminalističkog profiliranja. Tako su među grupama profilera, policajaca, psihologa, studenata i vidovnjaka uspoređivali predviđanja za jedan slučaj ubojstva. Profileri su bili nešto točniji od neprofilera u identifikaciji počiniteljevih kognitivnih procesa, fizičkih karakteristika, socijalne prošlosti, navika te ponašanja tijekom činenja kaznenih djela. Psiholozi su bili bolji u području utvrđivanja počiniteljevih osobnih karakteristika, dok su se vidovnjaci izgleda oslanjali na ništa više nego na socijalne stereotipe ubojstava.

Problemi mjerenja točnosti i korisnosti kriminalističkog profiliranja

Kako se kriminalističko profiliranje širilo u akademske i istraživačke zajednice, tako su se razvile i brojne nezavisne mislilačke škole u zajednici profiliranja koje su preispitivale dugo postojeće pretpostavke te kritizirale stagnirajuće metode profiliranja (Ainsworth, 2001; Petherick i Turvey, 2008, prema Petherick, 2009c). Jedan od aspekata o kojima se raspravljalo je prividna točnost (koja obuhvaća dvije stvari: stvarnu točnost i korisnost), a smatra se iznimno važnom jer direktno govori o učinkovitosti konačnog kriminalističkog profila.

Neki profileri, zbog stresa tijekom svjedočenja na sudu, profesionalnih sastanaka ili intervjua, hrabro tvrde da su njihovi profili 100 posto točni te da su njihove metode jednako dobre kao i analize otisaka prstiju ili DNK analize (McKnight, 2000; prema Petherick, 2009c). Kod mnogih stručnjaka

4 Ovdje je potrebno razmotriti i cjelokupni kontekst situacije te uzeti u obzir činjenicu da BSU tipično dobiva najteže slučajeve koje se tradicionalnom istragom ne mogu riješiti (Fox i Levin, 1992, prema Chiesa i sur., 2009).

5 Izvorno – "Criminal Psychology"; kriminalistička psihologija se bavi psihološkim aspektima kriminalnog ponašanja, njegovih uzroka, posljedica i prevencije (Howitt, 2006).

postoji nevoljkost da priznaju ili otkriju moguće nedostatke određenih metoda jer bi to moglo možda spriječiti daljnja stručna svjedočenja. Drugi pak profileri poistovjećuju točnost s korisnošću te navode da, ako je profil bio točan, to znači da je morao biti i koristan i obrnuto. Neki istraživači smatraju da je možda jedini način da se utvrdi stvarna točnost profila ta da se uspoređi kriminalistički profil s počiniteljem koji je nedvojbeno osuđen za kazneno djelo koje je bilo profilirano. Homant i Kennedy (1998, prema Petherick, 2009c) smatraju da, čak i kad je identitet počinitelja nepobitno utvrđen, i dalje postoji veliki subjektivni element u utvrđivanju koliko se dobro osoba uklapa u profil. Također, kreirani kriminalistički profil može samo potvrditi ono što su istražitelji ionako mislili.

Jedna uobičajena metoda primijenjena u utvrđivanju korisnosti profiliranja jest istraživanja zadovoljstva korisnika. Tipično, to uključuje ispitivanje odabrane grupe korisnika kriminalističkog profiliranja i postavljanje pitanja povezanih s njihovim zadovoljstvom u vezi rezultata što može biti problematično iz više razloga (Petherick, 2009c). Primjerice, korisnici koji po prvi puta u svom radu koriste kriminalističke profile mogu biti toliko oduševljeni s dobivenim informacijama da će na upit o zadovoljstvu profilom nesvjesno prenglasiti svoje zadovoljstvo, unatoč tome što ono nema uporišta u stvarnoj korisnosti profila za istragu. Sličnu zabrinutost izrazio je Campbell (1976, prema Petherick, 2009c) koji smatra da policija može biti više zavedena akademskim titulama profilera radije nego samim profilom. To su potvrdili Kocsis i Hayes (2004) koji su u svom istraživanju ispitivali utječe li na percepciju točnosti profila sam identitet autora profila. U istraživanju je utvrđeno da su policajci tijekom procjene stvarnih počinitelja kaznenih djela kao točnije percipirali one profile za koje su mislili da ih je napisao profesionalni profiler, za razliku od nespecificiranih autora.

Osim rasprave o točnosti potrebno je razmotriti i pitanje korisnosti profila. Jedan od mogućih načina procjene korisnosti kriminalističkog profila jest prebrojavanje broja točnih karakteristika u profilu u odnosu na počinitelja, naravno jednom kada je uhićen (Petherick, 2009c).

Kontrolirana istraživanja pak imaju druge probleme. Npr., istraživanje Kocsis i sur., (2000, prema Petherick, 2009c) pokazalo je da su psiholozi identificirali više psiholoških značajki i karakteristika kaznenog djela nego policajci te da su također identificirali više karakteristika od vidovnjaka. Ovaj primjer pokazuje da ukoliko mjere uspjeha i metodologija nisu dobro definirane, ne može biti utvrđena prava korisnost kriminalističkog profila niti ti uspjesi mogu biti temeljito istraženi i replicirani. Također, ako je identificiran glavni osumnjičeni ili ako postoje podržavajući fizički dokazi, to može pomoći u rješenju slučaja unatoč uključenosti profilera. Ainsworth (2001, prema Petherick, 2009c) je, baveći se ovim pitanjima, utvrdio da postoji vrlo malo literature koja su istraživala točnost i korisnost profila korištenih u stvarnim slučajevima kaznenih djela, a manjak literature se može objasniti činjenicom da mnoge agencije i pojedinci ne vole iznositi svoje procjene točnosti jer se netočnost može smatrati neučinkovitošću, a ukoliko ih osobe koje kontroliraju financije smatraju neučinkovitima tada bi moglo doći do smanjenja proračuna, radnih mjesta i razrješenja nepotrebnih uloga. Iz tog razloga, te se brojke često skrivaju, pogrešno interpretiraju ili jednostavno ne prikupljaju.

LOGIKA U KRIMINALISTIČKOM PROFILIRANJU

U posljednjih se nekoliko godina znatno povećala količina literature o kriminalističkom profiliranju, no i dalje postoji vrlo malo literature o logičkim procesima koje profileri koriste kada donose zaključke o počinitelju. Pojašnjavanje tih logičkih procesa u kriminalističkom profiliranju važno je jer se metode profiliranja najviše razlikuju upravo u pristupu na koji su doneseni konačni zaključci te u snazi povezanosti između premisa i tih zaključaka (Petherick, 2009b). Može se reći da predominantno postoje dva pristupa u logici: prvi je induktivan, a drugi deduktivan.

Induktivni profili se oslanjaju na statističko i/ili korelacijsko zaključivanje što znači da su informacije koje se nalaze u induktivnom profilu bazirane na vjerojatnosti (Turvey, 2002, prema Petherick, 2009b). Specifična se opažanja o nekom slučaju uspoređuju sa sličnostima i razlikama u drugim slučajevima slične ili iste naravi i tada ti drugi slučajevi služe za generalizacija počiniteljevih tipičnih karakteristika (Petherick, 2009b).

Deduktivno profiliranje uključuje logični i racionalni proces u kojem su karakteristike počinitelja direktne ekstenzije fizičkih dokaza (Petherick, Turvey, 2008, prema Petherick, 2009b). Deduktivni profil će tako pokušati utvrditi kako se novi dokazi uklapaju u profil, tj., mijenja li novo znanje trenutne hipoteze. Zagovornik takvog pristupa je ranije spomenuti Turvey (2008, prema Petherick, 2009b). Iako se na prvu čini kao nedostatak, važno je imati na umu da deduktivni profil radi s fizičkim dokazima i ne ulazi u nepoznate pretpostavke. Prema Turvey (2008; prema Petherick, 2009b), bolje je imati četiri točke za koje se može reći da su sigurne, nego njih 40 s upitnim osnovama.

METODE KRIMINALISTIČKOG PROFILIRANJA

U prethodnom se poglavlju raspravljalo o tome kako metode kriminalističkog profiliranja i sami kriminalistički profili mogu biti, ovisno o pristupu logici i rasuđivanju koji se koriste prilikom razvoja karakteristika počinitelja, i induktivni i deduktivni. Ovdje će biti opisano ukupno pet metoda, od čega prve četiri primjenjuju induktivno rasuđivanje, dok posljednja, analiza bihevioralnih dokaza, koristi deduktivno rasuđivanje.

Kriminalistička istražna analiza

Kriminalistička istražna analiza⁶ (u daljnjem tekstu: CIA) danas je najpoznatija metoda profiliranja, a poznata je i pod nazivom "Crime Scene Analysis". Metoda je nastala na temelju istraživanja provedenog između 1979. i 1983. godine kojem je glavni fokus bio razvoj tipologija uz pomoć ispitivanja raznolikih značajki kaznenih djela koja su počinili osuđeni seksualni ubojice⁷ (Burgess i Ressler, 1986, prema Petherick i Ferguson, 2010). Tim se istraživanjem htjelo utvrditi postoje li konzistentne značajke u različitim kaznenim djelima koje bi mogle biti korisne u klasificiranju tih počinitelja (Petherick, 2005, prema Petherick, 2009a) te je kasnije postalo temelj za brojna druga istraživanja.

Osnova ove metode je dihotomija organiziranih/dezorganiziranih počinitelja kaznenih djela koja počinitelje razlikuje s obzirom na stupanj njihove sofisticiranosti prilikom planiranja i činjenja kaznenih djela i s obzirom na njihove kompetencije koje su vidljive sa mjesta zločina (Petherick, 2009a). Prema dihotomiji organiziranih/dezorganiziranih počinitelja, organizirano mjesto zločina je ono kod kojeg je vidljivo prethodno planiranje, gdje je ciljana žrtva nepoznata osoba, mjesto zločina reflektira sveukupnu kontrolu počinitelja, korisne su mjere za obuzdavanje žrtve te su prisutni agresivni činovi prije smrti žrtve. S obzirom na mišljenje da je mjesto zločina odraz počiniteljeve osobnosti, smatra se da su ti počinitelji u svakodnevnom životu organizirani, što znači da će biti prosječne do iznadprosječne inteligencije, socijalno kompetentni, preferirati poslove kod kojih se traži određena vještina, po redoslijedu rođenja su među starijom djecom, a tijekom činjenja kaznenog kontroliraju svoje raspoloženje te mogu konzumirati alkohol (Petherick i Ferguson, 2010).

Dezorganizirano mjesto zločina ukazuje na spontanost, a žrtva ili lokacija su poznate počinitelju, mjesto zločina je neuredno, prisutno je iznenadno nasilje, korištene su minimalne mjere obuzdavanja žrtve te su prisutni seksualni činovi nakon smrti žrtve. S obzirom na te karakteristike, smatra se da su dezorganizirani počinitelji ispodprosječne inteligencije, socijalni neadekvatni, po redoslijedu rođenja su među najmlađom djecom, a tijekom činjenja kaznenog djela su anksioznog raspoloženja te minimalno konzumiraju alkohol (Petherick i Ferguson, 2010). Unatoč postojanju međusobno isključivih klasifikacija, općenito se smatra da će se većina počinitelja nalaziti negdje između tih dviju klasifikacija, a takve se počinitelje naziva "miješanima" (Petherick i Ferguson, 2010).

Kao i druge metode profiliranja, CIA se sastoji od određenog broja koraka ili faza u kojima se prikupljaju informacije o kaznenom djelu te su napravljene procjene njihove važnosti i značenja.

Prva faza, **ulazi profiliranja**, uključuje prikupljanje i integraciju svih poznatih materijala koji se odnose na kazneno djelo i žrtvu uključu-

⁶ Izvorno – "Criminal Investigative Analysis"

⁷ Seksualni ubojica je naziv za osobu koja je počinila seksualni napad na žrtvu te je nakon toga usmrtila. Carich, M., Fisher, D. Kohut, M: Sexual murder and sexual serial killers: Towards a mind-body developmental theory. <http://rockymountainwaywriting.com>

jući, no nije samo ograničena na fizičke dokaze, policijska izvješća, fotografije i video materijale (Douglas i sur., 1986, prema Petherick, 2009a). **Model donošenja odluka** uključuje integraciju razolikih ulaza profiliranja u obrazac koji može pomoći u određivanju tipa i stila kaznenog djela, namjeru, procjenu rizika za postajanje žrtvom, rizik počinitelja, eskalaciju kaznenih djela, vremenske i mjesne čimbenike.

Treća faza je **procjena kaznenog djela**, u kojoj se pokušava konstruirati redoslijed događaja i ponašanja žrtve i počinitelja. Na temelju tih informacija, donose se odluke o stupnju organizacije ili dezorganizacije kaznenog djela, što znači da se u toj fazi prvenstveno radi o primjeni tipologije (Petherick, 2009a). Četvrta faza uključuje **izradu kriminalističkog profila** i daje uvid u počiniteljevu prošlost, fizičke karakteristike, navike, vjerovanja, vrijednosti te u preddeliktno i postdeliktno ponašanje (Ressler i dr., 1988; prema Petherick, 2009a). Jednom kad je profil sastavljen, dostavlja se istražnom timu i integrira se u **istragu** generiranjem osumnjičenih osoba i procjenom onih za koje se smatra da već odgovaraju. Ukoliko je uhićena osumnjičena osoba, smatra se da bi bilo potrebno provesti intervju kako bi se utvrdila valjanost cjelokupnog procesa profiliranja (Petherick, 2009a).

Iako je ova metoda danas najučestalija, primila je i određen broj kritika. Među najučestalijim kritikama jest činjenica da klasifikacija počinitelja koja se temelji samo na prezentaciji mjesta zločina, u nekim slučajevima, može istražitelje odvesti na potpuno krivi put. To će se vjerojatno dogoditi kada se počinitelj ili dinamika dokaza⁸ mijenjaju ili ukoliko su fizički dokazi na kojima se procjena temelji nejasni (Petherick, 2009a). Nadalje, Petherick i Turvey (2008, prema Petherick, 2009a) kritiziraju da se ova metoda svodi zapravo na jednostavnu redukciju ljudskog ponašanja na nekoliko vidljivih parametara koji zatim vode do karakteristika nepoznatog počinitelja. Još jedan nedostatak ove metode jest da se ne procjenjuje važnost individualnih karakteristika pojedinog tipa počinitelja, već

je u primjeni metode svakom profileru ostavljeno na volju utvrditi koje karakteristike smatra važnima ili primjenjivima na specifični zločin.

PSIHOLOGIJA ISTRAGE

Psihologija istrage⁹ (u daljnjem tekstu: IP) je okvir za integraciju razolikih aspekata psihologije u sva područja kriminalističke i civilne istrage. Bavi se svim oblicima kriminaliteta koja su pod domenom rada policije, od podmetanja požara i krađe do ubojstva, silovanja čak i terorizma. Ova metoda se proteže i u ona područja aktivnosti koja zahtijevaju istragu, no nisu uvijek konvencionalno unutar domene rada policije kao što su utaje poreza, korupcija ili organizirani kriminalitet (Youngs i Canter, 2005). Glavni zagovornik ove metode je David Canter, britanski psiholog, koji naglašava istraživački pristup ponašanju počinitelja. Metoda je induktivna i ovisi o količini i kvaliteti prikupljenih podataka (McGrath, 2000, prema Petherick, 2009a).

Psihologija istrage ima pet osnovnih komponenti koje osiguravaju teoretsku podlogu i uobičajeno se nazivaju "pet – faktorski model". Te su komponente: međuljudska povezanost, važnost mjesta i vremena, kriminalne karakteristike, kriminalna karijera i forenzička svjesnost te su zapravo refleksija počiniteljeve prošlosti i sadašnjosti (Canter, 1995; prema Petherick, 2009a).

Međuljudska povezanost se odnosi na stil interakcije koju ljudi primjenjuju kada se bave s drugim ljudima (Canter, 1995; prema Petherick, 2009a). Canter vjeruje da će se počinitelj prema žrtvama ponašati na sličan način kako se odnosi prema drugim ljudima u svakodnevici.. **Važnost vremena i mjesta** također reflektira neke aspekte počiniteljeve osobnosti s obzirom da međuljudski procesi uvelike ovise o vremenu i mjestu na kojem se dogode, tj., mjesto i vrijeme su često specifično odabrani i s time osiguravaju daljnji uvid u počiniteljeva djela (Canter, 1989, prema Petherick, 2009a). Ovime se sugerira da će počinitelj u područjima koja dobro poznaje imati osjećaj veće kontrole i udobnosti (Ainsworth, 2001, prema

8 Dinamika dokaza su svi utjecaji koji mogu promijeniti, preseliti, učiniti nejasnim ili uništiti fizičke dokaze neovisno o osobi ili okolnostima koje su dovele do tih promjena (Petherick i Ferguson, 2010).

9 Izvorno – "Investigative Psychology"

Petherick, 2009a). *Kriminalne karakteristike* daju istražiteljima ideju o tipu kaznenog djela s kojim se suočavaju. Na taj se način želi utvrditi mogu li priroda kaznenog djela i način na koje je ono počinjeno dovesti do onog što je karakteristično za nekog počinitelja tj., do određene klasifikacije (Canter, 1989, prema Petherick, 2009a). *Kriminalna karijera* pretpostavlja da će se počinitelj tijekom činjenja serije kaznenih djela slično ponašati, iako se uzima u obzir postojanje određenog prostora za adaptaciju i promjenu. Ta adaptacija i promjena može biti odraz prošlih iskustava tijekom činjenja kaznenih djela te može reflektirati evoluciju modus operandi¹⁰ (Petherick, 2009a).

Posljednja komponenta je *forenzička svjesnost* počinitelja koja može ukazati na porast njegova znanja o istražnim procedurama i tehnikama zbog prijašnjih iskustava s kazneno – pravnim sustavom. Počinitelji mogu biti sofisticirani u tome da koriste tehnike koje ometaju policijske istražitelje, kao što je nošenje maski, rukavica ili pokušaj uništavanja drugih dokaza (Ainsworth, 2000, prema Petherick, 2009a). Nadalje, Ainsworth (2000; prema Petherick, 2009a) spominje pet karakteristika iz kriminalističkog profila za koje smatra da su istražiteljima vrlo poučne: kriminalna prošlost, socijalne i obiteljske karakteristike, osobne karakteristike i zaposlenje. Iako se nužno ne pridaje veća važnost tim značajkama profila, Boon i Davies (1993, prema Petherick, 2009a) navode da su mjesto stanovanja i kriminalna prošlost najkorisnije (naglašavajući tako činjenicu da se IP temelji na geografiji kriminaliteta).

Kritike IP su slične onima u drugim induktivnim pristupim, no uključuju i neke druge. Znatan naglasak je smješten na kritikama korištenja statističkih postupaka u određivanju počiniteljevih karakteristika, od čega je najzapaženiji multivarijantni analitički postupak “Smallest Space Analysis¹¹” (u daljnjem tekstu: SSA). SSA daje grafičke prikaze odnosa između varijabli. Specifično grupiranje varijabli može indicirati na one grupe ponašanja koje su povezane, pri tome sugeriraju-

ći teme u ponašanju počinitelja, kaznenog djela ili počiniteljevih karakteristika. No, kao i sa svim statističkim postupcima, moguće je pogriješiti u interpretaciji podataka (Petherick i Turvey, 2008, prema Petherick, 2009a).

DIJAGNOSTIČKE EVALUACIJE

Povijesno gledano, neki od najranijih dostupnih primjera profiliranja su upravo dijagnostička profiliranja te je prije osnivanja BSU-a, policija tražila pomoć psihologa i psihijataru u rješavanju kaznenih djela i to s različitim rezultatima. Dijagnostičke evaluacije (u daljnjem tekstu: DE) ne predstavljaju pojedinačnu metodu profiliranja ili pristup, već generički opis usluga koje nude psiholozi i psihijatri koji se oslanjaju na kliničke procjene u profiliranju počinitelja (Bradley, 2003, prema Petherick i Turvey, 2010). Te procjene se provode kada su potrebne i to često kao dio šireg dometa psiholoških usluga koje nudi neki pojedinac (Wilson i sur., 1997, prema Petherick i Turvey, 2010).

Wilson i sur. (1997, prema Petherick, 2009a) prepoznaju dijagnostičke evaluacije kao oblik kriminalističkog profiliranja, a Gudjonsson i Copson (1997, prema Petherick, 2009a) navode da su dijagnostičke evaluacije manje definirane upravo zbog toga što ne postoji unificirani pristup pod tom “metodom”. Umjesto toga, edukacije, treninzi i iskustvo diktiraju pristup koji će osoba poduzeti u danoj točki sa određenim slučajem te je tako profil rezultat profilerova razumijevanja počinitelja, njegove osobnosti i mentalnih bolesti. Iako dijagnostičke evaluacije nisu unificirani pristup s jasnim teoretskim okvirom, Copson i sur. (1997, prema Petherick, 2009a) govore o sljedećim značajkama kliničkog profiliranja:

- *Napravljeno po narudžbi*: savjet kliničara se ne bi smio oslanjati na recikliranju neke vrste generičkih nasilnih i antisocijalnih kriminalnih stereotipa.
- *Interaktivno*: s obzirom na stupanj sofisticiranosti i ovisno o službenikovom razumijevanju psiholoških koncepata u pitanju.

10 Modus operandi (MO) se odnosi na sva ona ponašanja počinjena tijekom kaznenog djela koja služe dovršavanju samog tog čina, zaštiti počiniteljeva identiteta i olakšavanju njegova bijega nakon završetka. To je ponašanje naučeno i dinamično s obzirom da evoluirao kako se činjenje kaznenih djela ponavlja i usavršava (Gee i Belofastov, 2007).

11 “Smallest Space Analysis” je multivarijantna analiza koju je 1968. godine razvio Louis Guttman, a kasnije kompjutorizirao Lingoes (Bloombaum, 1970).

- *Refleksivno*: savjet bi trebao biti dinamičan, u onoj mjeri u kojoj svaki element ima značajan učinak na svaki drugi element i evoluirajući, gdje nova informacija mora voditi do razmatranja ne samo o elementu savjeta na kojeg se utječe već i konstrukt u cjelini.

Iako je očito da u ovim područjima stručnjaci forenzike i mentalnog zdravlja mogu koristiti svoje vještine, McGrath je također naveo da ni u kom slučaju uključenost u proces profiliranja ne bi smjela biti tretmanski orijentirana. S obzirom da je uključenost stručnjaka za mentalno zdravlje u profiliranje sporadična, Dietz (1985, prema Petherick, 2009a) smatra da bi oni zbog toga mogli izgubiti doticaj sa zahtjevima policijske istrage i time ponuditi nejasne i/ili nevažne prijedloge. Ainsworth (2001, prema Petherick, 2009a) smatra da bi profili koje kreiraju stručnjaci iz područja mentalnog zdravlja mogli sadržati izjave o nekim psihičkim procesima počinitelja koji nisu direktno primjetni te da pojašnjenja tih procesa ne moraju biti toliko korisna istražiteljima koliko ona iz drugih metoda. Problem može ići dalje od vrste savjeta ponuđenih u profilima dijagnostičke evaluacije i protežu se i do poteškoća uključivanja u samu policijsku istragu. Canter (1989, prema Petherick, 2009a) smatra da je jedan od problema taj da policijski službenici ne vole primati psihologe u svoju istrage osim ako se ne očekuje uzajamno povjerenje i recipročna korist te da je teško dati doprinos istrazi dok se ne stvori neko iskustvo, a opet, teško je stvoriti iskustvo ako se osobu ne uključuje u takve istrage.

GEOGRAFSKO PROFILIRANJE

Dok kriminalističko profiliranje pokušava definirati određene karakteristike počinitelja na temelju počinjenog kaznenog djela (npr. dob, spol, rasa i inteligencija), geografsko profiliranje (u daljnjem tekstu: **geoprofiliranje**) se usredotočuje na samo jedan aspekt kaznenog djela: počiniteljevu moguću lokaciju (Petherick, 2009a). Prema Rossmu (1997, prema Petherick, 2009a: 83) geografsko profiliranje se usredotočuje na "moguće prostorno ponašanje

počinitelja unutar konteksta lokacija i prostornih relacija između raznoraznih mjesta zločina". Rossmo (2000) identificira geografsko profiliranje kao sustav pomoći u donošenju odluka koji se koristi kako bi se napravile procjene vjerojatne geografske regije u kojoj se nalazi lokacija počiniteljeva mjesta stanovanja. Isto tako može identificirati i lokaciju počiniteljevog radnog mjesta ili neku drugu lokaciju koja je počinitelju dobro poznata (Ratcliffe, 2004, prema Petherick, 2009a). U sljedećem će odjeljku biti opisana neka od tih teoretskih postavki ovog modela.

*Načelo najmanjeg napora*¹² pretpostavlja da, ako su osobi dane dvije alternative za neku akciju, ona će odabrati onu za koje će trebati uložiti manje truda ili, u slučaju destinacije, biti će odabrana ona koja je najbliža (Rossmo, 2000).

*Udaljenost propadanja*¹³ se odnosi na ideju da će se kaznena djela smanjiti u frekvenciji što počinitelj dalje putuje od svog mjesta stanovanja (Rengert i sur., 1999; van Koppen i de Keijser, 1997, prema Petherick, 2009a). Udaljenost propadanja je i geografski izraz načela najmanjeg napora (Harries, 1999, prema Petherick, 2009a) i nastaje kada počinitelj pokazuje preferenciju za bliža mjesta zločina. Rossmo (2000) isto tako smatra da postoji područje udobnosti ili "buffer zone" direktno oko počiniteljeva mjesta stanovanja. Unutar tog područja, mete su viđene kao manje poželjne zbog percipiranog rizika povezanog s činjenjem kaznenih djela preblizu mjestu stanovanja.

Kružnu hipotezu su predložili Canter i Larkin (1993, prema Petherick, 2009a), koju su kasnije testirali Kocsis i Irwin (1997, prema Petherick, 2009a) te Snook i sur. (2002, prema Petherick, 2009a). Canter i Larkin (1993, prema Petherick, 2009a) su predložili dva modela činjenja kaznenih djela s obzirom na blizinu i povezanost počiniteljeva doma i počinjenih kaznenih djela.

"Razbojnik"¹⁴ model opisuje počinitelja koji napada izvan svog mjesta stanovanja, no njegov je dom još uvijek unutar kruga počinjenih kaznenih djela i definiran je s dvjema najudaljenijima lokacijama kaznenih djela. S druge strane, "putnik"¹⁵

12 Izvorno – "The Least Effort Principle"

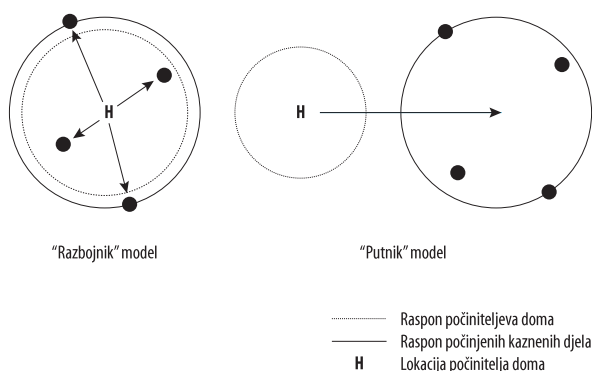
13 Izvorno – "Distance Decay"

14 Izvorno – "Marauder" model

15 Izvorno – "Commuter" model

napušta generalnu lokaciju svog doma kako bi počinio kazneno djelo u drugoj geografskoj regiji, kasnije napuštajući to područje i vraćajući se opet u područje svog doma (Canter i Larkin, 1993, prema Petherick, 2009a). Ta su dva modela prezentirana na Slici 1.

Slika 1. Prikaz modela “Razbojnika” i “Putnika”

Iako teorija izgleda vjerojatna i atraktivna, postoji niz pitanja u vezi tog modela. Kao prvo, iako su Canter i Larkin (1993, prema Petherick, 2009a) identificirali 87 posto počinitelja kao “razbojnike”, odluka o tome radi li se o “razbojniku” ili “putniku” kada nije poznata lokacija počiniteljeve kuće, može biti pitanje sreće ili pogotka. Ako se profiler oslanja na statističku vjerojatnost da je počinitelj “razbojnik”, tada se isti oprez mora primijeniti kao i kod induktivnih metoda te se pojavljuje pitanje je li slučaj možda statistička anomalija¹⁶.

Računalni sustavi za geografsko profiliranje razvijeni su kako bi olakšali proces izračunavanja informacija o mjestu zločina, kao što su “Rigel Profiler”, autora Kim Roosma i “Dragnet”, kojeg je razvilo Sveučilište u Liverpoolu u Ujedinjenom Kraljevstvu (Petherick, 2009a).

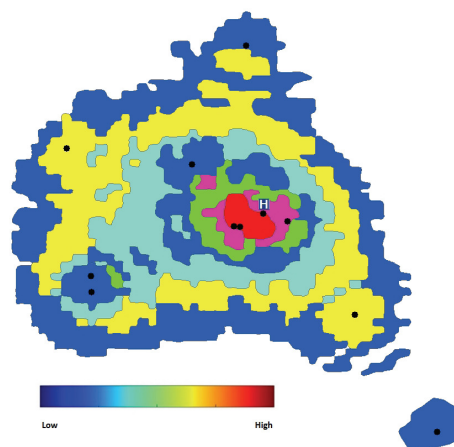
Program “Dragnet” je geografski paket za utvrđivanje prioriteta područja koji radi tako da, koristeći lokacije serije kaznenih djela, utvrđuje područja oko tih lokacija koja sadrže vjerojatnu lokaciju počiniteljeva doma. Prioriteti su opisani legendom, s time da “toplije” boje sugeriraju

visoke prioritete, a “hladnije” boje sugeriraju niži prioritet. Karta može ukazati na prisutnost više od jednog fokusa za istražitelje, što može ukazivati i na više od jednog počinitelja (kao takvo, u tom kapacitetu, može se reći da sustav ima sposobnost povezivanja slučaja) (Petherick, 2009a).

Slika 2. Lokacije mjesta zločina¹⁷

Slika 3. Karta prioriteta područja

“Dragnet” i “Rigel Profiler” nisu jedini programi dostupni za upotrebu, ali su najčešće korišteni ili opisani u literaturi. Nažalost, cijena programa onemogućava njihovu širu praktičnu ili istraživačku upotrebu. Uz nedostatke resurse, Rossmo (2000, prema Petherick i Turvey, 2008b) navodi i druga ograničenja geografskog profiliranja. Autor

¹⁶ U istraživanju Canter i Larkina (1993, prema Petherick, 2009a) to bi značilo da počinitelj ulazi u onih 13% ili se možda istraživanje ne može primijeniti na bilo koji značajan način u toj zajednici ili regiji.

¹⁷ Slike 20. i 21., nastale su na temelju predloška iz knjige *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling* – 2nd ed. (2009a), Petherick, W. (Ur.), str. 87 i 88.

pretpostavlja da se počinitelj tijekom činjenja serije kaznenih djela ne seli na neko drugo mjesto stanovanja te da je serija kaznenih djela bila točno povezana s određenim počiniteljem. No, u nekim slučajevima, prethodno nepovezani prekršaji možda neće biti prepoznati kao djelo istog počinitelja tako dugo dok počinitelj ne bude uhvaćen. Također, ponašanja koja ukazuju na eskalaciju mogu također otežati pokušaje pronalaženja počinitelja jer voajerizam i krađa osobne imovine (npr. donjeg rublja) od strane serijskog ubojice mogu ostati neprijavljeni ili neprimijećeni.

Turvey (1999, prema Petherick i Turvey, 2008b) izražava dodatne kritike vezane uz korisnost i pouzdanost geografskog profiliranja. Smatra da ova metoda iz samo jedne manifestacije počiniteljeva ponašanja (selekcije mjesta zločina) pokušava izvesti zaključke o njegovom značenju unutar cjelokupnog ponašajnog i emocionalnog konteksta u kojem je stvoreno. Iako Rossmo navodi da je cjelokupni psihološki profil potreban za kvalitetnu geografsku analizu, poznato je da neki geoprofileri nastavljaju i bez njega ili da čak sami naprave psihološki profil. Također, zbog ignoriranja sveukupnih ponašajnih dokaza, konteksta slučaja te ne korištenja cijelih kriminalističkih profila, geografsko profiliranje ne može razlikovati između dva ili više počinitelja koji rade na istom području.

ANALIZA BIHEVIORALNIH DOKAZA

Analiza bihevioralnih dokaza¹⁸ (u daljnjem tekstu: BEA) je najnovija od individualnih metoda profiliranja. Razvio ju je Brent Turvey i temelji se na forenzičkoj znanosti i interpretaciji fizičkih dokaza te onome što oni znače o počinitelju. Umjesto oslanjanja na prosječne tipove počinitelja, BEA profileri provode detaljne preglede mjesta zločina i povezanih ponašanja te iz toga zaključuju koje su karakteristike počinitelja dokazane iz ponašanja i mjesta zločina. Snaga BEA-e leži u činjenici da profiler radi samo s onime što je poznato, ništa se ne pretpostavlja ili nagađa te je velik dio vremena proveden u utvrđivanju istinitosti fizičkih dokaza i njihovih veza s kaznenim djelom (Petherick, 2003, prema Petherick, 2009a).

Kao i induktivne metode, BEA funkcionira na način da se svaki sljedeći korak nadograđuje na onaj prijašnji s ciljem osiguranja cjelokupne slike (prikazano na Slici 4.).

Slika 4. Koraci metode Analize bihevioralnih dokaza

Prvi korak ove metode se naziva *forenzička analiza* (u daljnjem tekstu: EFA) i odnosi se na pregled, testiranje i interpretaciju fizičkih dokaza (Petherick, Turvey, 2008a). U tom se koraku svi fizički dokazi koji se tiču slučaja pregledaju kako bi se procijenila važnost i utvrdila njihova sveukupna priroda i kvaliteta. EFA informira profiler na kojim dokazima treba temeljiti svoj profil, koji dokazi nedostaju, koji su dokazi možda krivo interpretirani te kakvu vrijednost imaju u daljnjim analizama.

Još jedan aspekt forenzičke analize koji je važan i koji utječe na dinamiku dokaza jest rekonstrukcija kaznenog djela. Cooley (1999, prema Petherick i 2009a) sugerira da je rekonstrukcija mjesta zločina temelj ove metode te da će deduktivnim zaključivanjem, putem rekonstrukcije mjesta zločina, profiler dobiti prikladne informacije koje će mu dopustiti da kreira najlogičniji profil nepoznatog počinitelja.

Drugi korak BEA procesa, *viktimologija*, ispituje sve aspekte žrtve, uključujući njezin životni stil, hobije, navike, prijatelje, neprijatelje i demografske karakteristike. Informacije dobivene kroz proučavanje viktimologije mogu pomoći u utvrđivanju toga postoji li i u kom razmjeru odnos između žrtve i počinitelja (Petherick i Turvey, 2008a).

U trećem koraku BEA metode, *analizi kaznenog djela*, profiler utvrđuje čimbenike kao što su metoda pristupa i napada, metoda kontrole, tip lokacije, narav i redoslijed bilo kakvih seksualnih činova, korišteni materijali, tip verbalnih aktivnosti i bilo kakve mjere opreza koje je počinitelj poduzeo (Petherick i Turvey, 2008a).

¹⁸ Izvorno – “Behavioral Evidence Analysis”

Posljednji korak je stvarni kriminalistički profil i nazvan je *karakteristike počinitelja*. Sve informacije iz prijašnjih koraka su integrirane i procijenjene kroz znanstvenu metodu i deduktivno razmišljanje kako bi se utvrdilo što fizički dokazi, viktimologija, karakteristike mjesta zločina zajedno govore o počinitelju (Petherick i Turvey, 2008a).

Turvey (2008, prema Petherick, 2009a) smatra da se u profilu ne bi smjele navoditi karakteristike kao što su dob, spol, rasa i inteligencija jer se tipično procjenjuje induktivno i nisu bazirane na fizičkim dokazima. Iako se BEA oslanja na deduktivnu logiku, ne može biti karakterizirana kao čisto deduktivna zbog toga što se proces dedukcije dijelom oslanja na indukciju, koja stvara teorije koje su tada dokazima testirane.

KRIMINALISTIČKO PROFILIRANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

U Republici Hrvatskoj kriminalističko profiliranje je relativno neistraženo područje. U sklopu Ravnateljstva policije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske postoji Centar za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić" koji se bavi kriminalističko – tehničkim poslovima i vještačenjima te koji izravno sudjeluje u otkrivanju gotovo svih kaznenih djela i njihovih počinitelja na području Republike Hrvatske i to je ujedno jedina forenzična ustanova u Republici Hrvatskoj¹⁹. No, za sada u Hrvatskoj takvog stručnjaka, profilera, još nema. Nadalje, u Hrvatskoj se gotovo nitko ne bavi kriminalističkim profiliranjem, kako na znanstvenom, tako i na stručnom planu, što i objašnjava nepostojanje bilo kakve literature u Hrvatskoj vezano za tu temu. Doduše, na Visokoj policijskoj školi na specijalističkom stručnom studiju kriminalistike postoji izborni kolegij "Profiliranje"²⁰, no on se ne bavi cjelokupnim konceptom kriminalističkog profiliranja, već se pretežno orijentira na opći pregled tehnika profiliranja i psiholoških mehanizama koji su u pozadini nasilnih djela te ne ulazi dublje u to područje.

Uzimajući u obzir sve te informacije i činjenicu da postoji svega jedan izborni kolegij na Visokoj policijskoj školi, može se reći da je u Republici Hrvatskoj

kriminalističko profiliranje tek u začetima, a kako je spomenuta potreba za stručnjacima ovog profila, jedan od prvih koraka bi trebao biti utvrđivanje konkretnih vještina i znanja koje su potrebne kako bi se neka osoba mogla time baviti te vidjeti postoje li u Hrvatskoj stručnjaci koji su za to kvalificirani ili koji bi uz dodatno obrazovanje to mogli postati. Iz dosadašnje literature o kriminalističkom profiliranju, vidljivo je da svi autori naglašavaju da znanje osobe koja se time želi baviti treba biti zaokruženo, multidisciplinarno i što je više moguće holističko.

BUDUĆNOST KRIMINALISTIČKOG PROFILIRANJA

Iako današnji masovni mediji još uvijek vole prikazivati kriminalističko profiliranje kao neku tajnu i misterioznu tehniku, realnost je da se pojedinci iz različitih profesija i znanstvenih disciplina (kriminologija, sociologija, psihologija, psihijatrija, policija) diljem svijeta uključuju u praksu koja se može zajedničkim nazivom nazvati kriminalističko profiliranje. Unatoč tome što se primjenjuju različiti nazivi za tu praksu, činjenica jest da se kriminalističko profiliranje razvilo upravo zahvaljujući svim tim praktičarima i istraživačima koji su proveli mnogo godina u istraživanjima počinitelja ozbiljnih kaznenih djela i drugih važnih pitanja vezanih za profiliranje.

Prilikom promišljanja o budućnosti kriminalističkog profiliranja, Petherick (2003; Turvey, 2008; prema Petherick, 2009d) navodi da je povijest profiliranja lako pratiti s obzirom da je već bila zabilježena i tako dostupna za pregled, no da je budućnost profiliranja nešto sasvim drugo. S obzirom na prirodu profiliranja i napretke koji su postignuti u posljednjih nekoliko godina, logično je pretpostaviti da će doći do dodatnih unaprjeđenja ili bi se barem tome trebalo težiti. Povećana primjena profiliranja u praksi je jednaka povećanom broju znanstvenih i preglednih radova iz tog područja. Većina tih radova daje opći pregled profiliranja (Ainsworth, 2001; Jackson i Bekerian, 1997, prema Petherick, 2009d), dok druga detaljnije opisuju specifične metode (Rossmo, 2000; Turvey,

¹⁹ <http://www.forenzika.hr/DefaultCKV.aspx>

²⁰ <http://www.isvu.hr/javno/hr/vu200/nas/prog/2009/pred40544.shtml>

2008, prema Petherick, 2009d). Osim rasprava o praktičnoj primjeni, neki posvećuju dosta vremena pitanjima profesionalizacije, znanstvenoj metodi, etici, odgovornosti profilera i obrazovanju. Nijednu od tih stvari ne bi trebalo razmatrati zasebno s obzirom da su one često međusobno povezane i isprepletene.

Bekerian i Jackson (1997, prema Petherick, 2009d) spominju veliku prepreku za razvoj profiliranja u budućnosti, a odnosi se na fragmentaciju samog tog područja. Autori smatraju da unatoč tome što se sve metode profiliranja usredotočuju na ponašanje i dalje postoje poprilične razlike u primjeni tih metoda. Postojanje tih varijacija može biti važno zbog znanstvenog procesa i napretka profiliranja, no previše raznolikosti može dovesti do toga da to područje postane teoretski fragmentirano te tako manje primjenjivo u praksi. Prema Bekerian i Jackson (1997, prema Petherick, 2009d) postoje barem tri načina koja mogu dovesti do fragmentacije u području profiliranja: razlike u metodološkim pristupima, individualne razlike između profilera i kulturološke razlike između promatranih zemalja.

Jedan od načina na koji se može unaprijediti profiliranje jest kreiranje standarda prakse i odgovornosti. S obzirom na mnogostrukost trenutno korištenih pristupa profiliranja te zbog toga nastale fragmentacije, bilo bi nerazumno pretpostaviti da će se sve te razlike lako riješiti jedna profesionalna organizacija. Činjenica jest da su mnoge teorije, praksa i ciljevi kriminalističkog profiliranja konzistentni kroz različite metode, no suptilne razlike i dalje sprječavaju takvo ujedinjenje. Isto tako, iako takva unifikacija može naizgled imati mnogo prednosti, razlike u pojedinim pristupima imaju svoje prednosti te mogu pomoći u podizanju standarda (Petherick, 2009d).

Neki tvrde da, s obzirom da kriminalističko profiliranje nije znanost, nije potrebno primijeniti znanstvenu metodu. Budući da se znanstvena metoda može primijeniti u mnogim vrstama istrage i osoba ne mora biti znanstvenik kako bi je primijenila, taj argument i nije najtočniji (Petherick, 2009d). Inman i Rudin (2001, prema Petherick, 2009d) navode da znanstvena metoda osigurava okvire za testiranje hipoteza, pri čemu je teorija formulirana i mjerena s obzirom na dokaze, a podrška ili nedostatak podrške dokazima po tome

potvrđuje ili pobija hipotezu. Bez oslanjanja na proces falsifikacije, ne može se biti siguran da su nečiji zaključci razumni ili da su nečiji zaključci vjerojatniji od nekih drugih. Kao takvo, važno je testirati sve teorije koje se tiču počiniteljeva ponašanja jer se samo tako može biti siguran da su doneseni zaključci refleksija dostupnih dokaza, a ne rezultat nečije pristranosti.

Još jedan način za unaprjeđenje profiliranja, a koji uvelike nedostaje, provođenje je istraživanja učinkovitosti profiliranja i značajki koje su bile od pomoći ili koje su bile štetne. Možda najčešći oblik istraživanja jesu ona koja utvrđuju točnost profilera (Gudjonsson i Copson, 1997; Pinizzotto, 1984; Pinizzotto i Finkel, 1990, prema Petherick, 2009d). Najnovije varijacije toga ne ciljaju samo na utvrđivanje koliko su točni profileri već i koliko su točni profileri u usporedbi s drugim grupama, kao što su studenti, psiholozi i detektivi (Kocsis, 2001; Kocsis i sur., 2002; Kocsis i sur., 2000, prema Petherick, 2009d). Nedvojbeno, istraživanja profiliranja se i dalje trebaju razvijati i to treba biti poduzeto u obliku originalnih istraživanja temeljenih na podacima koji su podložni znanstvenoj provjeri (Kocsis i sur., 2005, prema Kocsis i Palermo, 2007).

S obzirom da profileri imaju različite vrste i stupnjeve obrazovanja, jedno od područja u kojem definitivno postoji mogućnost za unaprjeđenje je razvoj etičkih standarda. Postoji malo kriminalističkih profilera koji se time bave puno radno vrijeme. Kao rezultat toga, neki mogu reći da se etičke smjernice profesionalnih organizacija u kojima su te osobe zaposlene ne primjenjuju na rad poduzet u ulozi profilera. Nažalost, predugo su etička pravila ili standardi bili odsutni u području profiliranja te je zbog tog odsustva ponašanje mnogih praktičara unutar područja bilo neprikladno (Petherick, 2009d).

Još jedna tema koja nije bila značajnije obrađena u literaturi i koja vjerojatno zaslužuje detaljniju analizu, nepostojanje je formalnog obrazovanja i obrazovnih standarda za zanimanje profilera. Postavlja se pitanje koji je prihvatljivi stupanj obrazovanja kojeg bi osoba trebala imati kako bi se mogla nazvati profilerom te iz kojih područja? Kao opće pravilo, može se reći da je obavezno fakultetsko obrazovanje u društvenim znanostima to jest magistarska diploma u područjima koja uključuju,

no nisu ograničena na, psihologiju, kriminologiju i forenzičke znanosti (Petherick, 2009d). Oni koji studiraju psihologiju će dobiti znanja o aspektima ljudskog ponašanja i kogniciji, neuropsihološkim osnovama ponašanja, tretmanu, procjeni, itd., dok oni koji studiraju kriminologiju ili kazneno pravo će učiti o ulozi, strukturi i funkciji policije, sudova i zatvora. Ovisno o programu, također mogu imati opsežna znanja iz bihevioralnih znanosti (Petherick i Ferguson, 2010). Bit je da nisu sva obrazovna iskustva jednaka te da se obrazovanje neke osobe u bilo kojem području povezanom s profiliranjem razlikuje ovisno o određenim čimbenicima.

Turvey (2008, prema Petherick, 2009d) prepoznaje važnu činjenicu da je profiliranje multidisciplinarna vještina koju osoba razvija nakon što postane vješta u drugim disciplinama. Doduše, razvijanje vještina je mnogo više od samog čitanja nekolicine knjiga, uzimanja nekoliko kolegija ili kraćih edukacija i biti u mogućnosti pričati o toj temi. Nažalost, to je trenutno vrlo čest slučaj pri čemu kratke edukacije prevladavaju. Problem je da, iako te kratke edukacije mogu pomoći u komunikaciji s drugim profesionalcima, same po sebi ne daju status stručnjaka jer se u razvoju sposobnosti radi o mnogo više nego o samom usvajanju znanja. Te su edukacije skraćeni putovi do obrazovanja ili informacija koje se nude na intenzivniji način, često bez kvalificiranih predavača, provedbe obrazovnih standarda ili procjene. To ne znači da ne bi trebalo pohađati kratke edukacije, no u pravom kontekstu i okvirima posebice jer mogu biti korisne iz raznolikih razloga (Petherick, 2009d).

ZAKLJUČAK

Kriminalističko profiliranje se kroz povijest, a još i sada, definira na različite načine, no neovisno o korištenju neke određene definicije i različitosti u pristupima ili autorima, ipak postoji određen stupanj suglasnosti u načinu na koje je profiliranje definirano tako da, na njihovoj osnovnoj razini, sve definicije pokušavaju opisati isti temeljni koncept. Može se reći da je kriminalističko profiliranje opći pojam za bilo koji proces donošenja zaključaka o karakteristikama počinitelja kaznenog djela, neovisno o korištenoj metodi ili mislilačkoj školi, a svrha stvorenog profila je pružanje pomoći istražiteljima, prvenstveno policijskom osoblju, u identificiranju,

a s time i u uhićivanju nepoznatog/ih počinitelja. Kada se raspravlja o svrsi kriminalističkog profila, još jedna ključna stvar koju je potrebno naglasiti jest da su kriminalistički profili najučinkovitiji upravo u obliku dopune tradicionalnim istraživačkim tehnikama, a ne kao samostalno rješenje za otkrivanje počinitelja nekog određenog kaznenog djela te da nipošto ne bi smjeli služiti kao zamjena za konvencionalne procedure tipično poduzete u kriminalističkim istragama.

U današnjoj zajednici profiliranja postoji pet glavnih metoda kriminalističkog profiliranja koje djeluju relativno neovisno jedna od druge, no usprkos tome, javlja se dosta natjecanja i rasprava između pobornika pojedine metode o tome čija je metoda valjanija i pouzdanija. Iako postoje sličnosti među tim metodama, glavna razlika odnosi se na to primjenjuju li induktivni ili deduktivni pristup. Kako bi se utvrdilo koji pristup može više pomoći policiji, potrebno je provesti istraživanja kojima bi se ne samo utvrdila točnost metoda profiliranja, odabranih pristupa logici već i operacionalne korisnosti koju svaka od njih može ponuditi. Još jedna prepreka koju je hitno potrebno riješiti jest pitanje fragmentacije tog područja, a početak u rješavanju toga je da se ostvari poštovanje i kvalitetna komunikacija i suradnja među pobornicima različitih metoda u svrhu unaprjeđenja cjelokupnog koncepta kriminalističkog profiliranja, a ne samo jednog aspekta.

Sljedeći korak koji će pomoći kriminalističkom profiliranju da bude priznato kao znanost, a ne samo kao umjetnost, jest kreiranje standarda u obrazovanju i objektivnog postupka akreditacije te formiranje profesionalne organizacije koja će brinuti o znanstvenom i teoretskom razvoju koncepta kriminalističkog profiliranja. Može se reći da je osnivanje Akademije bihevioralnog profiliranja dobar početak i osnova za daljnje razvijanje tog koncepta, no potrebno je mnogo dobre volje i suradnje među svim stručnjacima koji se bave kriminalističkim profiliranjem kako bi se napravili potrebni koraci koji će dovesti do toga da diljem svijeta profiliranje bude priznato kao disciplina koja ima svoju stručnu i znanstvenu vrijednost.

Posljednja stavka koju je ovdje potrebno spomenuti jest pitanje postojanja kriminalističkog profiliranja u Republici Hrvatskoj. Kao što je vidljivo

iz prethodnog poglavlja u Republici Hrvatskoj se gotovo nitko ne bavi kriminalističkim profiliranjem kako na znanstvenom, tako i na stručnom planu te se može reći da je ovaj rad jedan od prvih radova u Republici Hrvatskoj koji se nešto detaljnije upustio u objašnjavanje ovog područja. Nedostatak znanja iz jednog od područja važnih za bavljenje profiliranjem (forenzička znanost, psihologija, kriminologija) se ne mora nužno smatrati glavnom preprekom zbog kojeg se netko ne bi trebao baviti kriminalističkim profiliranjem, već samo može ukazivati na važnost multidisciplinarnog pristupa

gdje bi postojao profilerski tim u kojem bi stručnjaci iz različitih područja iznosili svoja gledišta i tako se međusobno nadopunjavali u svom znanju i vještinama. Naravno, vrlo je važno da se svi stručnjaci koji se žele baviti tim područjem, konstantno usavršavaju u različitim znanstvenim disciplinama kao i u metodama kriminalističkog profiliranja te da budu u toku s novim saznanjima koje se odnose na kriminalističko profiliranje, kako bi mogli raditi što bolje i kvalitetnije procjene kaznenog djela i karakteristika počinitelja.

LITERATURA

- Bloombaum, M. (1970): Doing smallest space analysis. *The Journal of Conflict Resolution*, 14, 409-416.
- Canter, D. (1998): Profiling as Poison. *InterAlia*, 2, 10-11.
- Chiesa, R., Ducci, S., Ciappi, S. (2009): *Profiling hackers: The Science of Criminal Profiling as Applied to the World of Hacking*. Boca Raton: CRC Press LLC.
- Cook, P.E., Hinman, D.L. (1999): Criminal Profiling: Science and Art. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 15, 230-241.
- Devery, C. (2010): Criminal Profiling and Criminal Investigation. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 26, 393-409.
- Douglas, J.E., Ressler, R.K., Burgess, A.W., Hartman, C.R. (1986): Criminal Profiling from Crime Scene Analysis. *Behavioral Sciences & the Law*, 4, 401-421.
- Hicks, S.J., Sales B.D. (2006): *Criminal Profiling: Developing an Effective Science and Practice*. Washington DC: American Psychological Association.
- Howitt, D. (2006): *Introduction to Forensic and Criminal Psychology*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Kocsis, R.N. (2006): *Criminal Profiling: Principles and Practice*. Totowa: Humana Press.
- Kocsis, R. N., Hayes, A. F. (2004): Believing Is Seeing? Investigating the Perceived Accuracy of Criminal Psychological Profiles. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 48, 149-160.
- Kocsis, R. N., Palermo, G. B. (2007): Contemporary Problems in Criminal Profiling. U Kocsis, R. N. (Ur.), *Criminal Profiling – International Theory, Research, and Practice* (327-345). Totowa: Humana Press.
- Norris, G. (2006): Criminal Profiling: A Continuing History. U Petherick, W. (Ur.), *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling* (1-14). Burlington: Elsevier Academic Press.
- Norris, G. (2009): Criminal Profiling: A Continuing History. U Petherick, W. (Ur.), *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling – 2nd ed.* (1-16). Burlington: Elsevier Academic Press.
- Petherick, W. (2009a): Criminal Profiling Methods. U Petherick, W. (Ur.), *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling – 2nd ed.* (1-16). Burlington: Elsevier Academic Press.
- Petherick, W. (2009b): Induction and Deduction in Criminal Profiling. U Petherick, W. (Ur.), *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling – 2nd ed.* (17-38). Burlington: Elsevier Academic Press.
- Petherick, W. (2009c): The Fallacy of Accuracy in Criminal Profiling. U Petherick, W. (Ur.), *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling – 2nd ed.* (109-121). Burlington: Elsevier Academic Press.
- Petherick, W. (2009d): Where to from Here?. U Petherick, W. (Ur.), *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling – 2nd ed.* (213-233). Burlington: Elsevier Academic Press.
- Petherick, W.A., Ferguson, C.E. (2010): Criminal Profiling. U Petherick, W.A., Turvey, B.E., Ferguson, C.E. (Ur.), *Forensic Criminology* (177-218). Burlington: Elsevier Academic Press.
- Petherick, W. A., Turvey, B. E. (2008a): Behavioral evidence analysis. U Turvey, B. E. (Ur.), *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis* (3rd. ed.), (133-154). Burlington: Academic Press.
- Petherick, W. A., Turvey, B. E. (2008b): Nomothetic Methods of Criminal Profiling. U Turvey, B. E. (Ur.), *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis* (3rd. ed.) (75-112). Burlington: Academic Press.
- Rossmo, D.K. (2000): *Geographic Profiling*. Boca Raton: CRC Press LLC.
- Snook, B., Cullen, R. M., Bennell, C., Taylor, P. J., Gendreau, P. (2008): The Criminal Profiling Illusion: What's Behind the Smoke and Mirrors?. *Criminal Justice and Behavior*, 35, 1257-1276.
- Turvey, B. E. (2008): A History of Criminal Profiling. U Turvey, B.E. (Ur.), *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioural Evidence Analysis* (3rd ed.) (1-42). London: Academic Press.

